

МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СЕМІНАР,
СПРЯМОВАНИЙ НА УТВЕРДЖЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ
СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ,

«ОРІЄНТИРИ МОЛОДІ УКРАЇНИ»

м. Суми

Всеукраїнський семінар, спрямований на утвердження національно-патріотичної свідомості дітей та молоді, «Орієнтири молоді України».

Міністерство молоді та спорту України

26-29 листопада 2016 року.
м. Суми

Вступ

Сучасне суспільство дуже динамічне. Особливо чутливе до цих змін молоде покоління. З'являються нові форми дозвілля, нові молодіжні субкультури, нові цінності. Протягом 25 років Незалежності України національно-патріотичне виховання ефективно проводиться громадськими організаціями на традиціях національно-визвольного руху українського народу.

Проте методика національно-патріотичного виховання потребує регулярного обговорення, впровадження нових практик. Саме тому виникає необхідність проведення патріотичних форумів: методика виховання має відповідати викликам сьогодення, зберігаючи при цьому традиційні цінності.

Мета цієї методички – ознайомити громадських активістів, із державною політикою у сфері національно-патріотичного виховання, новими можливостями, кращими успішними практиками.

ЕТАПИ ВІДРОДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Стан національно-патріотичного виховання до 2014 року

Навесні 2014 року ми гостро відчули недосконалість української гуманітарної політики, а особливо щодо питань формування української громадянської ідентичності. Київ швидко втрачав контроль над цілими регіонами України, бракувало консолідованого спротиву населення російсько-окупаційним заходам у Криму і деяких районах Донецької та Луганської областей. Як показали ці трагічні події, населення України в деяких регіонах не усвідомлювало себе громадянами України! Маючи лише формальний юридичний статус «громадянина», люди не були носіями українських національних (суспільно-державницьких) цінностей. Отже, й не чинили спротив російській агресії або ж, піддавшись на інформаційну маніпуляцію свідомості з боку окупантів, вдалися до колаборації. При цьому варто відзначити героїзм частини громадян східних і південних областей України, які згуртувалися в самооборонні підрозділи і зупинили гібридну війну Російської Федерації проти України у своєму краю ще на стадії «розхитування ситуації». Усіх цих українських людей об'єднувало усвідомлення себе громадянами України не через наявність паспорта чи тим паче соціально-економічний комфорт – їх об'єднували спільні суспільно-державницькі цінності незалежної і самодостатньої Української держави. А ці цінності формуються у свідомості людей у процесі національно-патріотичного виховання, яке можна ще називати громадянською освітою.

У кінці 2014 року Ігор Олександрович Жданов, прийнявши посаду Міністра молоді та спорту України, публічно задекларував намір відродити національно-патріотичне виховання в Україні як основу формування української громадянської ідентичності, а відтак фундамент національної безпеки країни. Мене запросили бути радником із цих питань. А вже в березні 2015 року було створено

відділ національно-патріотичного виховання в Міністерстві молоді та спорту України, який я очолив. Це був перший такий спеціалізований підрозділ у центральному органі виконавчої влади за часів незалежності України.

Перше, що було зроблено, це проведено сотні консультацій із представниками різних органів влади, наукових установ, а головне з представниками традиційних національно-патріотичних громадських об'єднань. На основі цих консультацій, а також зібраного матеріалу про всі заходи, які стосуються формування національно-патріотичного світогляду, було проаналізовано наявний стан ситуації в цій сфері. Неурядові організації презентували вже на той час цікаві методики і програми у сфері формування української громадянської ідентичності. До прикладу, тисячі вихованців національно-патріотичних громадських організацій взяли активну участь у Революції Гідності та добровольцями стали на захист територіальної цілісності нашої держави в перші дні російської агресії пороти України у 2014 році.

Станом на початок 2015 року навіть деякі молодіжні організації, приміром, такі як «Пласт – Національна Скаутська Організація України», «Молодіжний Націоналістичний Конгрес», «Національний Альянс», мали власні мартирологи Героїв оборони України від російської агресії, при цьому не маючи серед свого членства і вихованців жодного колаборанта. Державні ж органи, які формували «патріотичний» виховний процес, не могли похвалитися такими досконалими результатами, адже, наприклад, серед випускників позашкільних закладів освіти, де начебто проводились заходи «патріотичного виховання і духовності», ми зустрічаємо як Героїв Революції Гідності, так і представників каральних органів режиму Януковича, які піддавали репресіям українських громадян. Тобто ці «виховні системи» на практиці показали свою недосконалість, а відтак невідповідність сучасним потребам національної безпеки України.

Варто відзначити, що деякі попередні Уряди України робили спроби закласти систему національно-патріотичного виховання. Це зокрема, дуже прогресивна, як на той час, Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 № 3754/981/538/49. Це один із перших документів, де було повністю відкинута «вітчизняну» пострадянську військово-патріотичну ідеологію, та натомість задекларовано: «утвердження в свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії, спадкоємності розвитку Збройних Сил у обстоюванні ідеалів свободи та державності України і її громадян від Княжої доби, Гетьманського козацького війська, військ Української Народної Республіки, Січових стрільців, Української повстанської армії до часів незалежності».

Ще одним важливим документом було розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.02.2010 № 253 щодо «Питання Всеукраїнського центру патріотичного виховання молоді», яке через кардинальну зміну політичних сил при владі так і не запрацювало, а у 2013 році рішенням Уряду Миколи Азарова (постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 № 760) було визнано таким, що втратило чинність.

Проте ці два документи дали великий поштовх активізації національно-патріотичного виховання. Громадськість завдяки своїм світоглядним орієнтирам розпочала впроваджувати в системі позашкільної освіти відповідні заходи. Яскравим прикладом цього є Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»), розроблена громадським активом українського козацтва. Проте на цю гру під час того, коли Міністром освіти був Дмитро Табачник, ресурсної допомоги від держави не виділялось, адже все було спрямовано на пост-тоталітарну виховну систему «Зірниця», мета якої – «розмивати» контури української громадянської

ідентичності, прищеплюючи сентименти до тоталітарної радянської спадщини, її історичних міфів та, як результат, пропагувати антиукраїнську ідеологію «руського міра».

Початок відродження національно-патріотичного виховання у 2015 році

У період з кінця 2014 року до початку 2016 року довелося прикласти багато зусиль, щоб ліквідувати цілу низку нормативно-правових актів, які «наплодили» попередні режими з метою створення правових підстав для впровадження заходів, фундаментом яких була радянсько-кремлівська ментальність на основі антиукраїнської міфології «руського міра». Ця тоталітарна ідеологія гальмувала і поборювала все, що давало можливість формування у дітей та молоді української громадянської ідентичності на основі самодостатності і державності українців та України, а не частини радянського чи «російського» світу.

При цьому було розпочато консультації про створення окремої Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання. Згідно з Порядком розроблення та виконання державних цільових програм, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 № 106, спочатку має бути розроблено та схвалено Урядом відповідну Концепцію. На основі цієї Концепції розробляється Державна програма. Написання Концепції і Державної програми також було в рекомендаціях слухань профільного комітету Верховної Ради України під головуванням Артура Леонідовича Палатного.

Коли відділ національно-патріотичного виховання Мінмолодьспорту спільно з представниками наукових кіл, громадських ініціатив розпочав готувати проект Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016 – 2020 роки, паралельно виникла ініціатива створити при Адміністрації Президента України робочу групу з написання відповідної Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки. Указом Президента України від 12.06.2015 № 334 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» утворено Робочу групу з розроблення Стратегії національно-патріотичного

виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки, до складу якої увійшли не лише представники Мінмолодьспорту, але й молодіжних громадських ініціатив, які на той час співпрацювали з Міністерством.

За ініціативою співголови Робочої групи (світлої пам'яті) Андрія Івановича Таранова, світоглядні і ціннісні орієнтири Стратегії було доручено виписувати представникам відділу національно-патріотичного виховання Мінмолодьспорту. Таким чином, коли документ був готовий та затверджений Указом Президента України від 13.10.2015 № 580, у ньому було зафіксовано, що «формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, успадкованих, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху в Україні. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013-2014 роках, учасників антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях. У національно-патріотичному вихованні дітей та молоді важливо використати і виховний потенціал, пов'язаний із героїзмом українців, які боролися в арміях держав – учасників Антигітлерівської коаліції та в рухах опору нацистській Німеччині та її союзникам під час Другої світової війни 1939 – 1945 років, учасників міжнародних операцій з підтримки миру і безпеки. Одним із важливих чинників національно-патріотичного виховання має бути і шанобливе ставлення до пам'яті про жертви комуністичного та інших тоталітарних режимів в Україні, зокрема жертв

Голодомору, політичних репресій і депортацій. Водночас не менш важливою складовою національно-патріотичного виховання має стати поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту».

Ще одним із фундаментальних пунктів у цій Стратегії є розвиток широкої співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських ініціатив відповідного спрямування в напрямі її реалізації. Для реалізації цієї співпраці на практиці у розділі 8 Стратегії було передбачено, що «активізація роботи з національно-патріотичного виховання дітей та молоді на місцевому рівні потребує створення місцевими державними адміністраціями координаційних рад з питань національно-патріотичного виховання як дорадчих органів при місцевих державних адміністраціях із залученням до складу таких рад фахівців з питань освіти, молодіжної політики, фізичної культури та спорту, культури та мистецтва, запобігання надзвичайним ситуаціям, представників Товариства сприяння обороні України, а також інститутів громадянського суспільства відповідного спрямування».

Але найголовніше, що розділ 11 Стратегії, розроблений відділом національно-патріотичного виховання Мінмолодьспорту, передбачав чіткий перелік індикаторів ефективності виконання цієї Стратегії та низку заходів – починаючи від популяризації української мови до створення експозицій у музеях, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України.

Виконання Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки

Вже на виконання Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді 2016 – 2020 роки відділ національно-патріотичного виховання розробив та надіслав на погодження заінтересованим органам проект Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016 – 2020 роки. Проект ще до кінця 2015 року з успіхом пройшов всі громадські слухання, був підтриманий усіма обласними державними адміністраціями, однак не всіма центральними органами виконавчої влади, оскільки деякі з них вважають розроблення та прийняття цього документа «недоцільним». Проте Мінмолодьспорт продовжує прикладати зусиль, щоб переконати колег із інших міністерств, що національно-патріотичне виховання є основою національної безпеки, і тому «економія» на ньому може обійтися ще дорожче країні, ніж її відсутність обійшлася у 2014 році в Криму та окремих районах Луганської і Донецької області.

Розуміючи, що Концепцію і Державну програму найближчим часом може бути не ухвалено, у грудні 2015 року за ініціативи Міністра молоді та спорту України Ігоря Жданова відділ національно-патріотичного виховання розробив план заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік, який був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1400. Таким чином, уперше за 25 років незалежності України на реалізацію заходів щодо національно-патріотичного виховання було виділено цілеспрямоване бюджетне фінансування в розмірі 10 млн грн.

Календарний план заходів на 2016 рік було сформовано на основі проектів заходів всеукраїнського і міжнародного рівня, які подали структурні підрозділи з питань молоді та спорту обласних державних адміністрацій спільно з громадськими ініціативами.

У результаті до календарного плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік увійшло

понад 50 освітньо-виховних, інформаційно-просвітницьких, культурологічних заходів. Станом на сьогодні Мінмолодьспорт провів понад 40 міжнародних та всеукраїнських національно-патріотичних заходів у 18 областях України, участь у них взяло понад 50 тисяч хлопців і дівчат, заходами охоплено понад півмільйона осіб.

Важливо зазначити, що значну частину цих заходів відтепер планується зробити щорічними, серед них: теренові ігри «Гурби-Антонівці» на Тернопільщині і «Січ: сила і честь» у Холодному Яру на Черкащині; семінари та форуми, такі як «Кузня захисників України»; заходи з навиків безпеки, такі як «Молодь – за безпечний світ»; семінари щодо впровадження національно-патріотичного виховання, такі як «Від серця України до серця дитини»; міжнародний захід «Нашадки вільних», спрямований на обмін досвідом із навиків безпеки за євроатлантичними стандартами серед молоді; заходи, спрямовані на підготовку виховників і організаторів для гри «Сокіл» («Джура»); підсумковий захід Мінмолодьспорту «Покрова Героїв»; заходи з розвитку національного скаутського руху і туризму, пов'язаного з місцями та подіями боротьби за українську державність тощо.

Для участі в цих заходах варто уважно стежити за оголошеннями, які оприлюднюються на сайті Мінмолодьспорту, на сторінці «Національно-патріотичне виховання» у соціальній мережі «Facebook» та на сторінках і сайтах національно-патріотичних організацій, які на волонтерських засадах долучаються до організації та проведення заходів національно-патріотичного спрямування.

Саме з метою поліпшення координації при підготовці та проведенні заходів національно-патріотичного і військово-спортивного характеру громадськістю було створено Всеукраїнське об'єднання військово-патріотичних організацій (ВОВПО), яке представляє десятки військово-спортивних клубів і громадських ініціатив відповідного напрямку по всій Україні.

Всеукраїнські змагання, спрямовані на підвищення рівня знань про видатних особистостей державотворення, "СІЧ: сила і честь" Міністерства молоді і спорту України.

Також на початку 2016 року громадськими ініціативами було створено Асоціацію національно-патріотичних організацій (АНПО), до якої увійшли такі відомі та перевірені часом українські організації як «Пласт – Національна Скаутська Організація України», «Спілка Української Молоді в Україні», «Молодіжний Націоналістичний Конгрес», «Національний Альянс», «Спас», «Молодий Народний Рух», Всеукраїнське об'єднання військово-патріотичних організацій та інші громадські ініціативи з напрацьованими і перевіреними методиками щодо формування національно-патріотичного світогляду у свого членства і прихильників.

Холодний Яр'16

Холодний Яр. Всеукраїнський фестиваль, спрямований на збільшення відвідувань молоддю закладів, що популяризують культурні та мистецькі традиції українського народу, "Холодний яр - фестиваль нескореної нації" Міністерства молоді і спорту України.

Варто також відзначити законодавчу ініціативу народного депутата, голови підкомітету з питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму Олега Петренка, а саме – законопроект про внесення зміни до статті 87 Бюджетного кодексу України (про державну підтримку громадських об'єднань на виконання заходів щодо національно-патріотичного виховання). У разі якщо Верховна Рада ухвалить цей проект, Мінмолодьспорт матиме змогу за європейськими традиціями делегувати частину функцій із національно-патріотичного виховання громадським ініціативам, створивши правові механізми фінансування їх проектів, спрямованих на виконання пріоритетних дій Уряду у сфері формування національно-патріотичного світогляду населення.

Координаційні ради з питань національно-патріотичного виховання при місцевих державних адміністраціях

Одним із ключових завдань Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді 2016 – 2020 роки було створення відповідних координаційних рад при місцевих державних адміністраціях. Їх головна мета – бути майданчиком для співпраці громадських ініціатив та влади в напрямі відродження національно-патріотичного виховання. А одне із завдань цих координаційних рад є написання місцевих програм із національно-патріотичного виховання згідно із закладеними в Стратегію національно-патріотичного виховання світоглядними орієнтирами та індикаторами ефективності виконання. На основі ухвалених місцевих програм у регіонах можуть бути створені центри з національно-патріотичного виховання, в яких будуть працювати кваліфіковані в сфері національно-патріотичного виховання кадри, що зможуть ефективно впроваджувати ці програми. Однією з перших створила таку координаційну раду і ухвалила відповідну обласну програму Одеська область.

Також важливо не допускати профанації, коли питання національно-патріотичного виховання подають як один з «пріоритетів» молодіжної політики, бо у всіх сильних країнах ЄС молодіжна політика є одним із елементів системи громадянського (національно-патріотичного) виховання, а не навпаки (як намагалися нам нав'язувати молоді політики і громадські активісти, спрямовані на отримання «грантів» країн ЄС, а не на створення сильного і захищеного національного гуманітарного простору, в якому молодіжна сфера є лише його частиною). Тому мають бути ухвалені саме окремі місцеві програми з національно-патріотичного виховання, яке є наскрізним процесом та не обмежується лише дітьми та молоддю, а стосується всього населення.

На виконання пункту 3 розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.12.2016 № 1400 «Про затвердження плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік» та

зادля полегшення процесу створення і функціонування координаційних рад відділ національно-патріотичного виховання Мінмолодьспорту розробив проект Типового положення про координаційну раду з питань національно-патріотичного виховання при місцевій державній адміністрації. Проект Типового положення являє собою «детальну інструкцію» про те як створювати такі координаційні ради, як вони мають функціонувати і які механізми використовувати для виконання Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді 2016 – 2020 роки на місцевому рівні. Проект Типового положення направлено для проведення правової експертизи Міністерству юстиції, але на його основі вже можна формувати відповідні координаційні ради. Після затвердження Кабінетом Міністрів України Типового положення про Координаційну раду з питань національно-патріотичного виховання при місцевій державній адміністрації діяльність вказаних координаційних рад буде приведено у відповідність до Типового положення.

Цінності як основа гуманітарної сфери суспільства і держави

На основі зазначеного можна стверджувати, що менше ніж за два роки напрацьовано низку нормативно-правових актів, які створюють першочергові необхідні умови для відродження національно-патріотичного виховання на всіх рівнях в Україні. Усе залежить лише від бажання і компетенції відповідальних посадових осіб та активності з боку національно-патріотичної громадськості.

Завдяки отриманим знанням по впровадженню громадянського виховання у Французькій Республіці, що стало можливим завдячуючи підтримці Уряду США по навчальних програмах професійного зростання – USAID, низка державних службовців гуманітарного напрямку, науковців і громадських активістів із України були ознайомлені з найновішими стратегіями і технологіями формування національної громадянської ідентичності у країнах – флагманах ЄС.

У таких потужних країнах ЄС як Франція громадянське виховання (яке мало чим відрізняється від того, що ми вкладаємо в зміст національно-патріотичного виховання, бо беззаперечною його основою є захист і розвиток національної мови і культури) є основою національної безпеки держави. Адже, приміром, Франція «тримається» не на державному апараті чи армії, а на громадянах, які є носіями національних суспільно-державницьких цінностей. Варто наголосити, що не носіями паспорта, голосу на виборах, «віри в доброго царя», чи сплати податків, а саме носіями національних цінностей. Цінності у Франції не є результатом «суспільного консенсусу», а здобуті французькою нацією в кривавих внутрішніх громадянських протистояннях і закріплені законодавчо. Тому кожен державний службовець, науковець чи представник неурядової організації, які здійснюють громадянське виховання, пропагують такі цінності: свобода, рівність, братерство і світськість. Заперечення чи протидія цим цінностям у них визнано аморальним і за це передбачено відповідні санкції для осіб, що працюють у сфері освіти і виховання, якщо вони спробують їх дискредитувати. При

цьому ці цінності є універсальними, над ідеологіями і програмними засадами суспільно-політичних сил у Франції. Незалежно від того яка партія при владі, країна має сталий розвиток, адже в основі залишаються одні й ті ж самі гуманітарні цінності, навколо яких вже формується матеріальне.

Тобто, з якою б ідеологією при владі не перебували політичні сили, у гуманітарній політиці може корелюватися лише стратегія і тактика втілення одних і тих же цінностей, із безкомпромісним поборенням усього, що направлене проти них.

Сферами впровадження цінностей громадянського виховання у Франції є здебільшого формальна (Міністерство освіти) і неформальна (Міністерство молоді) освіта, хоча велику лепту в процес вкладає і Національна поліція шляхом профілактики правопорушень та Міністерство оборони шляхом формування концепцій «оборонної свідомості» (аспект, який потребує окремого розкриття, бо не містить у собі майже нічого зі звичного для пострадянського простору мілітаризму, а впроваджує теорії захисту національних цінностей, мови і культури, а також правову і безпекову культуру).

Молодіжна політика, волонтерство, спорт і навіть соціальна допомога у Франції – це лише інструменти громадянського виховання (тобто прищеплення національних цінностей). Будь-який захід у сфері громадянського виховання, а тим паче ті, що претендують на фінансову підтримку з державного і місцевих бюджетів, повинні мати чітке обґрунтування і опис механізмів, як вони впроваджуватимуть вказані цінності серед населення Французької Республіки (чи одну з них, щоб підсилити інші три).

У той же час важливо зауважити, що в Німеччині хоч і не заперечують цінностей Французької Республіки, однак там громадянське виховання зосереджено більше на заходах подолання тоталітарного спадку. Тому з 1970-х років при Міністерстві внутрішніх справ Німеччини (єдиному органі державної влади цієї країни, який має свої структури аж до місцевого рівня) створено

Федеральне агентство громадянського виховання, яке має свої офіси в Берліні та Бонні, в обох місцях має медіа-центри. Воно виникло як орган для пояснення демократичних принципів нації, яка мала критично осмислити та протиставити себе націонал-соціалізму. На додаток до Федерального агентства 15 із 16 земель Німеччини мають свої власні агентства з громадянського виховання. Ці органи незалежні від федерального агентства, а є в підпорядкуванні місцевих органів влади земель та, як правило, належать до регіонального органу внутрішніх справ. Громадянське виховання тут у широкому сенсі означає навчання і заохочення громадян до активної участі в житті суспільства і в демократичних процесах. Робота агентства зосереджена на сприянні усвідомленню громадянами що таке демократія і їх подальшій участі в політиці та суспільному житті.

Таким чином, якщо Україна теж претендує на входження в євроатлантичний світ, вона просто зобов'язана визначити і чітко законодавчо закріпити свої національні суспільно-державницькі цінності, які не можуть бути «компромісом», але не повинні заперечувати загальнолюдських цінностей, а також цінностей, які культивують у дружніх до України спільнотах.

Доки національні мислителі і філософи не виробили якесь спільне бачення, ми пропонуємо взяти як «робочий варіант» цінності, які виборювала українська нація у процесі свого формування і становлення державності. До таких цінностей можна сміло відносити самобутність, гідність, волю і соборність українського народу. Адже з втратою державності часів Княжої Доби українці століттями виборювали свою самобутність, яка кристалізувалася не лише в плеканні української мови і культури, але й у міжетнічних симбіозах на теренах України, які є теж унікальними і неповторними і тому підкреслюють самобутність українців (за умови, що вони не витісняли українську мову і культуру з гуманітарного простору українців). Після двох невдалих спроб – на початку і в середині XX століття – відновити українську

державність на основі української самобутності, а відповідно і права державного самовизначення, під кінець минулого століття це вдалося українському народові. Проте через незахищеність індивідуальної і національної гідності українців, країна застрягла на половині дороги між радянським тоталітарним минулим і вільним європейським майбутнім. Щоб вирватись із цієї невизначеності українцям довелося здійснити Революцію Гідності, яка вартувала сотень кращих українських життів на Майдані, і яку вже третій рік поспіль захищаємо тисячами кращих життів українства на східному фронті. Саме там виборюється воля на основі самобутності та гідності українців, яку, безперечно, можна здобути лише коли українців поєднає споконвічно омріяна соборність.

Тому пропонуємо в будь-якому заході чи проекті у сфері національно-патріотичного виховання мірилом ефективності вважати інтенсивність і якість «прищеплення» учасникам проекту/заходу таких виборюваних українцями національних суспільно-державницьких цінностей як самобутність, гідність, воля і соборність українців, проти яких не можуть заперечувати ні програмні документи, ні ідеологія державницьких політичних сил і громадських ініціатив.

Формування оборонної свідомості як основа військово-патріотичного виховання

На основі європейського досвіду доцільно зазначити, що, приміром, у Франції основними завданнями формування оборонної свідомості, перш за все, є донесення національних цінностей держави комунікаціями французької мови та культури. Задля цього вихованцям надаються такі компетенції:

1) Захист французької мови і культури, який включає в себе вміння читати національні філософські трактати і розуміти їх історичний контекст.

2) Уміння верифікувати джерела інформації. Суть у тому, що у демократичних вільних країнах не намагаються «обмежувати» доступ до джерел інформації, адже в глобалізованому відкритому соціумі це практично неможливо завдяки новітнім інформаційним технологіям таким як Інтернет. У той же час, французи, як усі раціональні європейці, витрачають свої зусилля на те, щоб надати вихованцям навички перевіряти інформацію та джерела на достовірність. До прикладу, можуть розділити вихованців на мікрогрупи і роздати всім по маленькому клаптику від якогось великого маловідомого зображення та поставити завдання, щоб кожна група по отриманому клаптику описала що на ньому зображено і частиною чого воно є. Після того як всі групи викладуть свої аналітичні версії про те, що їхній клаптик представляє – аніматор (натхненник) показує їм повністю все зображення, з якого були взяті клаптики, і всі вихованці можуть самі визначити наскільки точно вони оцінили «джерело» та «інформацію».

3) Уміння захищати інформацію. Тут мається на увазі, наприклад, «гігієна» поведінки в соцмережах. Тобто не викладай туди зайвого про себе особисто, про свою родину, свою комуну (громаду) тощо. Звісно, тут же навчають, що не варто знімати відео як пересуваються Збройні сили Франції, і викладати його у Інтернеті.

4. Уміння аналізувати, чи принесли користь захисту цінностей держави військові операції, в яких брали участь Збройні сили Франції. Для цього вихованців також ділять на мікро-групи, кожна з яких вибирає будь-яку військову операцію за останні пару десятків років, де брали участь французькі військовослужбовці, і проводить повний її аналіз, який включає кількість загиблих і поранених та суму виплаченої допомоги, кількість втраченої техніки, відстріляних боєприпасів тощо. Оскільки з часів Другої світової війни французька армія воює лише в «заморських» землях, то вихованці повинні у своєму аналітичному звіті вказати, через які сухопутні, водні чи повітряні шляхи перекидалися збройні сили, згідно з якими міжнародними угодами Французької Республіки це було можливим. Тобто вивчається геополітичний вплив Франції, що відкриває вихованцям можливості їх країни на світовій арені. Проаналізувавши ту чи іншу військову операцію французької армії, вихованці роблять свій висновок чи була вона корисна цінностям Французької Республіки. Завдання аніматора (натхненника), який здійснює заходи з формування оборонної свідомості, допомогти вихованцям зрозуміти в чому була користь від військової операції щодо захисту французького мовно-культурного простору і цінностей Французької Республіки.

Тут варто зазначити, що в навчальних закладах (крім спеціалізованих військових) на цьому завершується все, що стосується формування «оборонної свідомості». Жодних насильницьких навиків чи мілітарних умінь у школах цивілізованих країн не викладають. Аналогу «Захисту Вітчизни» із вивченням військових статутів, «строєвою підготовкою», розбиранням зброї і стрільбою, немає навіть у воюючому Ізраїлі, де 100% призов на службу всіх громадян, незважаючи на стать. Там головне завдання освіти і виховання – це сформуванню національну оборонну свідомість у дітей та молоді, а якісні мілітарні навики вони отримують у спеціалізованих клубах чи при проходженні військової служби.

Спеціалістам таких позашкільних закладів і клубів потрібно чітко розуміти, що головне завдання військово-патріотичного виховання – це не навчити розбирати автомат, стріляти, кидати гранату чи прийомам рукопашу. Головне завдання військово-патріотичної і військово-спортивної підготовки – це сформувати національну оборонну свідомість у вихованців. Саме тому на «зірницях» виховувалась молодь, яка зараз воює «по обидві сторони», а на «Гурбах-Антонівцях», «Звитязі» на Волині, чи «Легіонери» «Пласту» – ті, що воюють лише за державну незалежність і територіальну цілісність України. Бо головними у тих ігрових та виховних системах завжди були українські національні цінності: самобутність, гідність, воля і соборність. Вони доносились комунікаціями української мови і національної військової традиції.

Необхідно безкомпромісно вживати у військово-патріотичних заходах українську мову. Там, де українська мова вистояла в часи насильницької русифікації, уже маємо перемогу, без єдиного пострілу. Російська гібридна агресія навіть не планує заходити на території, де українці зберегли українську мову і національні традиції.

Не менш важливим для формування національної оборонної свідомості в українських реаліях є участь у заходах по вшануванню жертв Голодомору й інших радянських репресій українців та інших народів України. Тут важливо доносити вихованцям, що ці геноциди і репресії українців стали можливими виключно через втрату української державності у 1920-х роках, щоб вихованці бачили на реальних прикладах та усвідомлювали до чого призводить масове небажання населення захищати свободу і українські цінності.

ВАРТО ЗНАТИ

З метою налагодження співпраці з формальною освітою і доступу до учнівської молоді у сфері військово-патріотичного виховання потрібно активно долучатись до підготовки і проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Ця гра на сьогодні є заходом виключно Міністерства освіти і науки України (детальніше: <http://dzhura.org.ua>). Проте Міністерство молоді та спорту України веде перемовини про підписання спільного наказу з Міністерством освіти і науки щодо організації і проведення цієї національно-патріотичної гри на основі оновленого положення про проведення цієї гри, розробленого молодіжними національно-патріотичними організаціями і представниками Всеукраїнського об'єднання військово-патріотичних організацій на пластових методиках. У проекті нового положення прописано участь у підготовці і проведенні гри не лише освітян і представників молодіжної політики, але й широке залучення волонтерів від національно-патріотичних організацій і учасників АТО. Тим часом Мінмолодьспорт під час національно-патріотичних заходів проводить семінари і тренінги з підготовки виховників і організаторів гри «Сокіл» («Джура») для громадського активу і ветеранів АТО. До них можна долучитись, зголосившись як напряму до Мінмолодьспорту, так і через структури Всеукраїнського об'єднання військово-патріотичних організацій та організацій, що входять до Асоціації національно-патріотичних організацій. Такі семінари і тренінги у 2016 році проведені у Нікополі Дніпровської області, Черкасах, Харкові, Тернополі і Чернігові. Зазвичай розраховані на 50 учасників.

Микола Ляхович,
начальник відділу національно-патріотичного виховання
Міністерства молоді та спорту України

ЗВІТНІСТЬ ПРО ПРОВЕДЕНІ У 2016 РОЦІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНІ ЗАХОДИ

Станом на 05.10.2016 Мінмолодьспорт провів 39 міжнародних та всеукраїнських національно-патріотичних заходів у 17 областях України. Участь у цих заходах взяло 59447 осіб, заходами охоплено 597948 осіб.

Усього заплановано провести у 2016 році 57 заходів у 20 областях України.

Кількість заходів, усього	57
<i>у т.ч. за напрямками</i>	
<i>освітньо-виховні</i>	<i>37</i>
<i>інформаційно-просвітницькі</i>	<i>10</i>
<i>культурологічні</i>	<i>7</i>
<i>міжнародні</i>	<i>3</i>
<i>формування «оборонної свідомості»</i>	<i>21</i>

№ з/ п	Назва заходу (відповідно до календарного плану заходів щодо національно- патріотичного виховання молоді на 2016 рік)	Місце проведення	Термін проведе ння	Кількіс ть учасни ків	Кількіс ть охопле них осіб
-----------------------	---	-------------------------	-----------------------------------	--	---

1.	Всеукраїнський форум, спрямований на формування громадянської свідомості, "Молодь – за безпечний світ"	м. Київ	20 – 23 квітня 2016 року	200	200
2.	Всеукраїнські змагання, спрямовані на збільшення чисельності молоді, яка пишається своїм українським громадянством, "Весняний рейд"	Черкаська обл.	22 – 24 квітня 2016 року	82	82
3.	Всеукраїнський семінар, спрямований на збільшення чисельності молоді, залученої до здійснення заходів за участю військово-патріотичних клубів, "Кузня захисників України"	Київська обл.	22 – 24 квітня 2016 року	100	100000
4.	Всеукраїнська акція, спрямована на ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність України, "Гурби – Антонівці – 2016"	Тернопільська обл.	03 – 08 травня 2016 року	300	200000

5.	Всеукраїнський форум, спрямований на збільшення чисельності молоді, яка бере активну участь у діяльності громадських об'єднань національно-патріотичного спрямування, "Від серця України до серця дитини"	Донецька обл.	11 - 13 травня 2016 року	108	108
6.	Всеукраїнська акція , спрямована на утвердження національно-патріотичної свідомості дітей та молоді, "Патріотичні екскурсії по Україні"	м. Київ	15 - 17 травня 2016 року	70	70
7.	Всеукраїнський семінар-тренінг, спрямований на формування громадянської свідомості, "Тренінг для тренерів"	Львівська обл.	13 - 16 травня 2016 року	35	35
8.	Всеукраїнський молодіжний форум, спрямований на утвердження національно-патріотичної свідомості дітей та молоді, "Майбутнє Криму"	м. Київ	30 - 31 травня 2016 року	300	300

9.	Всеукраїнський семінар-тренінг, спрямований на збільшення чисельності молоді, залученої до здійснення заходів за участю військово-патріотичних клубів, "Навчання інструкторів та організаторів методам військово-патріотичного виховання за стандартами НАТО"	Луганська обл.	19 - 22 травня 2016 року	50	50
10.	Всеукраїнська акція, спрямована на формування ціннісних орієнтирів і громадянської свідомості, "Козак-Квест"	Харківська обл.	14 - 15 травня 2016 року	225	10000
11.	Всеукраїнський фестиваль, спрямований на збільшення відвідувань дітьми та молоддю закладів, що популяризують культурні та мистецькі традиції українського народу, "Зашків"	Львівська обл.	17 - 19 червня 2016 року	10000	10000

12.	Всеукраїнський табір, спрямований на підвищення рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, "Останній отаман "Поліської Січі"	Рівненська обл.	14 - 18 червня 2016 року	70	4000
13.	Всеукраїнська акція, спрямована на збільшення чисельності молоді, яка бере активну участь у діяльності громадських об'єднань національно-патріотичного спрямування, "Поліська Січ"	Рівненська обл.	14 - 17 червня 2016 року	70	7000
14.	Всеукраїнська акція, спрямована на збільшення чисельності молоді, яка готова до виконання обов'язку із захисту незалежності України, "Нашадки козацької слави"	Житомирська обл.	13 - 17 червня 2016 року	200	200

15.	Всеукраїнський табір, спрямований на збільшення чисельності молоді, яка готова до захисту територіальної цілісності України, "Єдина Країна"	Луганська обл.	14 - 24 червня 2016 року	80	80
16.	Всеукраїнська акція, спрямована на ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність України, "Україна- земля Героїв"	Кіровоградська обл.	23 - 29 червня 2016 року	74	86425
17.	Всеукраїнський табір, спрямований на збільшення чисельності молоді, яка пишається своїм українським походженням, "Дух нашої давнини"	Тернопільська обл.	19 - 23 червня 2016 року	100	100

18.	Всеукраїнський табір, спрямований на збільшення чисельності молоді, залученої до здійснення заходів за участю військово-патріотичних клубів, "Юний пластун"	Київська обл.	27 червня – 10 липня 2016 року	55	55000
19.	Всеукраїнський фестиваль, спрямований на збільшення відвідувань молоддю закладів, що популяризують культурні та мистецькі традиції українського народу, "Холодний яр – фестиваль нескореної нації"	Черкаська обл.	01 – 03 липня 2016 року	5000	5000

20.	Всеукраїнський табір, спрямований на підготовку громадських активістів, які залучаються до організації і проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура"), "Джура - Черкаси"	Черкаська обл.	05 - 10 липня 2016 року	125	125
21.	Всеукраїнський фестиваль, спрямований на утвердження національно-патріотичної свідомості дітей та молоді, "Конотопська битва"	Сумська обл.	08 - 10 липня 2016 року	20000	20000
22.	Міжнародні змагання, спрямовані на національно-патріотичне виховання молоді та обмін досвідом у відповідній сфері, "Нащадки вільних"	Запорізька обл.	12 - 17 липня 2016 року	90	90

23.	Всеукраїнський табір, спрямований на формування громадянської свідомості, "Нові Будівничі"	Львівська обл.	13 - 18 липня 2016 року	60	60
24.	Всеукраїнська акція, спрямована на формування громадянської свідомості "Говерла 2016 - молодь у боротьбі за Україну: минуле, сьогодення, майбутнє"	Івано-Франківська обл.	14 - 17 липня 2016 року	350	1250
25.	Всеукраїнська акція, спрямована на збільшення чисельності молоді, яка бере активну участь у діяльності громадських об'єднань національно-патріотичного спрямування, "Берег ріки"	Вінницька обл.	16 - 20 липня 2016 року	50	5000
26.	Всеукраїнська акція, спрямована на збільшення чисельності молоді, яка пишається своїм українським громадянством, "Відвага - 2016"	Полтавська обл.	20 - 29 липня 2016 року	50	50

27.	Всеукраїнський семінар-тренінг для активістів громадських організацій, спрямований на підготовку організації і проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура")	Дніпропетровська обл.	04 – 07 серпня 2016 року	350	45150
28.	Всеукраїнський фестиваль, спрямований на збільшення відвідувань молоддю заходів, що популяризують культурні та мистецькі традиції українського народу, "Бандершгат – 2016"	Волинська обл.	05 – 07 серпня 2016 року	10000	10000
29.	Всеукраїнська акція, спрямована на збільшення чисельності молоді, залученої до здійснення заходів за участю учасників антитерористичної операції на сході України, "Ніхто крім нас"	Луганська обл.	08 – 17 серпня 2016 року	56	56

30.	Всеукраїнська акція, спрямована на розширення сфери застосування української мови дітьми та молоддю, "Краєзнавчо-туристична експедиція"	Донецька обл.	18 - 21 серпня 2016 року	54	654
31.	Міжнародна акція, спрямована на національно-патріотичне виховання молоді, "Міжнародний злет із національно-патріотичного виховання"	м. Київ	22 - 25 серпня 2016 року	150	480
32.	Всеукраїнська акція, спрямована на ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність України, "Вовчак - 2016"	Волинська обл.	26 - 28 серпня 2016 року	200	5000

33.	Всеукраїнський тренінг із національно-патріотичного виховання для представників структурних підрозділів із питань молоді та спорту обласних і Київської міської державних адміністрацій, спрямований на формування ціннісних орієнтирів	м. Київ	07 - 09 вересня 2016 року	30	170
34.	Міжнародна акція, спрямована на національно-патріотичне виховання молоді та обмін досвідом у відповідній сфері	Київська обл.	10 - 11 вересня 2016 року	200	200
35.	Всеукраїнська акція, спрямована на утвердження національно-патріотичної свідомості дітей та молоді, "Історичними місцями України"	м. Київ	12 - 14 вересня 2016 року	70	200

36.	Всеукраїнські змагання, спрямовані на підвищення рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, "Теренова гра "Січ – сила і честь"	Черкаська обл.	15 – 18 вересня 2016 року	150	1650
37.	Всеукраїнський фестиваль, спрямований на популяризацію національної духовно-культурної спадщини, "Мазепа-фест"	Полтавська обл.	25 вересня 2016 року	10000	10000
38.	Всеукраїнський семінар-тренінг для тренерів-вихователів із організації національно-патріотичних ігор для молоді, спрямований на підготовку громадських активістів, які залучаються до організації і проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура")	Харківська обл.	16 – 18 вересня 2016 року	54	2954

39.	Всеукраїнський семінар-тренінг, спрямований на підготовку громадських активістів, які залучаються до організації і проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура"), "Джура – Тернопіль"	Тернопільська обл.	23 – 25 вересня 2016 року	54	54
40.	Всеукраїнська акція, спрямована на збільшення чисельності молоді, яка бере активну участь у діяльності громадських об'єднань національно-патріотичного спрямування, "Повстанська ватра 2016"	Київська обл.	06-09 жовтня 2016 року	80	10000

41.	Всеукраїнський табір, спрямований на підготовку громадських активістів, які залучаються до організації і проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура"), "Джура - Чернігів"	Чернігівська обл.	24-29 жовтня 2016 року	55	55
42.	Всеукраїнська акція, спрямована на залучення національно-патріотичної активної молоді до діяльності в органах державної влади та місцевого самоврядування, "Покрова Героїв"	Одеська обл.	14-16 жовтня 2016 року	100	6100
	Усього:			59447	597948

Всеукраїнський фестиваль, спрямований на збільшення відвідувань молоддю заходів, що популяризують культурні та мистецькі традиції українського народу, «Бандершат – 2016» Міністерства молоді та спорту України.

Всеукраїнська акція, спрямована на ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність України, «Гурби - Антонівці - 2016». Бій між куренями.

ПРОЕКТ ПЛАНУ ЗАХОДІВ

щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2017 рік

1. Удосконалити нормативно-правову базу у сфері національно-патріотичного виховання.

Мінмолодьспорт, МОН,
Міноборони,
Мінсоцполітики,
Мінкультури, обласні,
Київська міська державні
адміністрації.

До 31 грудня 2017 року.

2. Провести освітньо-виховні, інформаційно-просвітницькі, культурологічні заходи з національно-патріотичного виховання молоді (семінари, семінари-тренінги, тренінги, засідання за круглим столом, конференції, форуми, акції, конкурси, фестивалі, ігри, пленери, наметові табори, походи, збори-походи, вишколи, дебати тощо), розробити та забезпечити розміщення в засобах масової інформації та Інтернеті інформаційних і методичних матеріалів, соціальних фільмів, роликів, соціальної реклами, спрямованих на:

формування ціннісних орієнтирів та утвердження національно-патріотичної свідомості дітей та молоді;

популяризацію національної духовно-культурної спадщини;

розширення сфери застосування української мови;

підвищення рівня знань про видатних особистостей українського державотворення;

ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність України;

ушанування пам'яті жертв окупаційних режимів, особливо жертв Голодомору 1932 – 1933 років і масових голодів 1921 – 1923 та 1946 – 1947 років, депортації кримсько-татарського народу;

залучення дітей та молоді до реконструкторських заходів, пов'язаних із історією боротьби за незалежність України;

популяризацію процесів декомунізації серед дітей та молоді;

збільшення чисельності молоді, що готова до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, у тому числі шляхом популяризації стандартів НАТО;

поширення правдивої інформації про обставини збройної агресії Російської Федерації проти України;

залучення учасників антитерористичної операції на сході України до заходів із національно-патріотичного виховання;

збільшення чисельності молоді, яка бере активну участь у заходах національно-патріотичних громадських об'єднань, військово-патріотичних клубів, розвиток волонтерства;

підготовку громадських активістів, які залучаються до організації і проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура");

налагодження співпраці між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими ініціативами в напрямі національно-патріотичного виховання.

Мінмолодьспорт, МОН,
МІП, Міноборони,
Мінсоцполітики,
Мінкультури,
Міністерство з питань
тимчасово окупованих
територій та внутрішньо
переміщених осіб,
обласні, Київська міська
державні адміністрації.

II – IV квартал 2017 року.

3. Провести експертно-аналітичний захід (дослідження) щодо формування стандартів процесу національно-патріотичного виховання та розроблення індикаторів оцінювання якості і ефективності заходів у цій сфері.

Мінмолодьспор
т.

II – IV квартал
2017 року.

*Затверджено наказом
Міністерства України у справах сім'ї та молоді
від 30 грудня 1998 року № 520.*

ПОЛОЖЕННЯ про наметовий табір

1. Загальні положення

1.1. Наметовий табір є нестационарним тимчасовим оздоровчим закладом, що призначається для оздоровлення і організованого відпочинку в природних умовах дітей та молоді.

1.2. Наметовий табір здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України та цього Положення.

1.3. Наметовий табір, за умови відповідної реєстрації, користується правами юридичної особи або права юридичної особи відносно наметового табору здійснює підприємство, установа, організація, яка його створює.

1.4. Засновниками наметового табору можуть бути підприємства, установи і організації незалежно від форм власності та господарювання, а також фізичні особи.

1.5. Засновник затверджує статут, програму та режим роботи наметового табору, здійснює фінансування витрат на утримання наметового табору, його кадрове, матеріально-технічне, методичне забезпечення, створює у наметовому таборі належні умови для виховної роботи, занять фізичною культурою, спортом, туризмом, скаутингом, краєзнавчою і природоохоронною роботою, розвитку творчих здібностей дітей та молоді.

Організаційні основи діяльності наметового табору

1.6. Наметовий табір розміщується, як правило, у позаміській території.

1.7. Терміни оздоровлення і відпочинку дітей та молоді в табірній зміні наметового табору визначаються з урахуванням

програми роботи, природньо-кліматичних умов і можуть складати не більше 30 діб.

1.8. Прийом дітей та молоді до наметового табору здійснюється його начальником за умови подання медичної довідки про стан здоров'я, профілактичні щеплення, інфекційне оточення та на підставі особистої заяви повнолітньої молоді або заяви батьків (опікунів, піклувальників) дітей.

1.9. Вік дітей, які можуть оздоровлюватись в оздоровчому таборі, визначається його засновниками з урахуванням тематики змін, програми роботи наметового табору.

1.10. У наметовому таборі з урахуванням віку, інтересів дітей і молоді створюються загони, групи, інші об'єднання чисельністю до 25 осіб.

1.11. Робота наметового табору проводиться відповідно до затвердженої засновником програми з урахуванням розвитку національних, культурно-історичних традицій, пріоритету загальнолюдських надбань і цінностей.

1.12. Відповідальність за життя та здоров'я дітей і молоді, які відпочивають і оздоровлюються у наметовому таборі, покладається на засновника, працівників наметового табору та на батьків дітей (при індивідуальних путівках на оздоровлення дітей).

2. Фінансування та звітність наметового табору

2.1. Фінансування наметового табору здійснюється за рахунок виділених в установленому порядку коштів місцевих бюджетів, підприємств, установ, організацій, професійних спілок, Фонду соціального страхування, Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи і соціального захисту населення, Всеукраїнського фонду оздоровлення і відпочинку дітей та підлітків, позабюджетних фондів, а також добровільних внесків юридичних і фізичних осіб та коштів батьків, інших надходжень не заборонених законодавством.

2.2. По закінченні оздоровчого сезону засновники наметового

табору, власники майна або уповноважені ними особи проводять інвентаризацію майна і ревізію фінансово-господарської діяльності наметового табору. Акт ревізії, інвентаризаційна відомість, фінансовий звіт надсилаються всім організаціям, які брали участь у фінансуванні наметового табору.

2.3. Статистична звітність подається засновниками наметового табору у встановленому порядку.

3. Кадри та умови роботи працівників наметового табору

3.1. Підбір кадрів наметового табору здійснює його засновник спільно з начальником табору. З працівниками наметового табору укладається строковий договір згідно чинного законодавства. За власним бажанням працівники наметового табору можуть працювати безоплатно, як волонтери.

3.2. Штатний розклад наметового табору затверджується засновником з (урахуванням специфіки, обсягів і умов роботи наметового табору. На кожний загін, групу призначається не менше 2-х керівників.

3.3. Начальник наметового табору:

- здійснює загальне керівництво діяльністю табору, затверджує спільно із засновником правила внутрішнього розпорядку табору, видає накази та розпорядження, веде і зберігає необхідну документацію (журнал обліку дій, журнал наказів, журнал інструктажу з техніки безпеки, журнал обліку кадрів тощо);

- розробляє і після погодження із засновником затверджує посадові обов'язки працівників табору, знайомить з умовами праці, правилами внутрішнього розпорядку, проводить інструктаж персоналу табору з техніки безпеки, профілактики травматизму, попередження нещасних випадків, дотримання санітарно-гігієнічних правил;

- створює необхідні умови для проведення виховної та оздоровчої роботи;

- організовує відповідно до діючого законодавства фінансову та

господарську діяльність.

3.4. При прийомі на роботу кожен працівник наметового табору повинен подати медичну довідку про стан здоров'я, бути ознайомлений з умовами праці, правилами внутрішнього розпорядку, посадовими обов'язками.

4. Охорона життя і здоров'я дітей та молоді

4.1. Працівники табору, діти і молодь повинні дотримуватись, режиму дня, планів оздоровчо-виховної роботи, правил внутрішнього розпорядку.

4.2. Всі працівники наметового табору несуть особисту відповідальність за життя і здоров'я дітей та молоді в межах покладених на них обов'язків.

4.3. При прийнятті на роботу працівники наметового табору проходять обов'язковий інструктаж з техніки безпеки, профілактики травматизму, попередження нещасних випадків, дотримання санітарно-гігієнічних правил.

4.4. Начальник табору призначає відповідальних за стан охорони праці, протипожежну безпеку та правила поведінки на воді затверджує плани евакуації на випадок пожежі чи стихійного лиха.

4.5. Наметовий табір обладнуються протипожежними і вогнезахисними засобами.

4.6. Надання медичної допомоги в наметовому таборі забезпечується медичними працівниками, освіта яких повинна бути підтверджена відповідним документом.

4.7. Медичні працівники наметового табору:

- здійснюють організаційно-підготовчі заходи та контроль за своєчасністю проведення медичних оглядів дітей, молоді і працівників наметового табору, необхідних профілактичних щеплень;

- проводять огляд і щоденний прийом дітей і молоді з метою надання необхідної медичної допомоги;

- ведуть медичну документацію;

- забезпечують систематичний контроль за організацією режиму дня, організацією харчування, фізичним вихованням та загартуванням, профілактикою травматизму, санітарним станом території наметового табору, проведенням гігієнічного виховання дітей, молоді та працівників наметового табору;

- разом з територіальними лікувальними закладами проводять протиепідемічні заходи з метою попередження заносу та раннього виявлення інфекційних захворювань.

При виявленні інфекційного захворювання або підозрі на нього забезпечується термінова ізоляція, при необхідності – госпіталізація хворого в територіальний лікувальний заклад.

Всі випадки захворювань фіксуються у журналі реєстрації інфекційних захворювань і передаються по телефону з надзвичайним повідомленням в територіальну санітарно-епідеміологічну станцію і відомство за місцем формування наметового табору.

4.8. Для медичного обслуговування дітей, молоді у наметовому таборі відводиться окремий намет з комплектом медикаментів у відповідності з кількісним складом наметового табору.

Структура наметового табору

Однією з найважливіших умов вдалого проведення наметових таборів є вибір місця його розташування. Це дуже відповідальне завдання й не завжди легке, бо не кожна територія поєднує в собі помірне віддалення від населеного пункту і питної води, близьке протікання річки, можливість розташування територій для проживання, відпочинку, спорту, відсутність глибокого яру чи старого лісу і, звичайно, красу незайманого куточка, куди інстинктивно ми повертаємося знов і знов. Також дуже важливою є історична прив'язка до місцевості: які події, бої, перемоги відбувалися на цьому місці? Наприклад табір «Чорний ліс ім. Степана Бандери», який щороку проводиться Молодим Народним Рухом на Івано-Франківщині, розташований у селі Грабівка, де до середини 50 років XX століття точилася національно-визвольна боротьба. Неподалік місця таборування збереглися повстанські криївки, а дехто із похилих мешканців села є досі живими свідками цих подій. Обов'язковим елементом таборування є складання присяги на вірність Україні на могилі Василя Андрусняка («Різуна») – одного з командирів УПА.

Присяга учасників табору «Чорний ліс ім. Степана Бандери»

Перед встановленням табору треба спочатку отримати задокументований дозвіл на стоянку в місцевої влади. Ця умова є обов'язковою.

Однією із цілей наметових таборів є навчити дітей любити природу й дбати про неї, тому при організації і встановленні табору треба враховувати не тільки зручність його розміщення, а й нешкідливе використання природних ресурсів. Слід ретельно продумати розміщення всіх територій табору, маршрути всіх стежок, перш ніж їх протоптувати, щоб до кінця літа галявина не залишилася без трави. Перед встановленням табору треба розчистити й убезпечити саму галявину, прибравши старі дерева, чагарники, засипавши ями тощо.

Бажано, щоб табір був розташований у сосновому лісі (простір для науково-дослідницької діяльності, рекреаційний ресурс, достатній запас дров), але не під самими соснами, а поруч з лісом, ураховуючи техніку безпеки під час сильного вітру. Для полегшення планування слід намітити території, з яких складатиметься табір.

Територія для проживання. Це - перше, що повинно бути продуманим. Це рівна місцина, віддалена від водоймища та густого лісу. Ця територія повинна бути водночас просторою й компактно облаштованою, тобто намети розміщуються по колу або у два ряди, обличчям до центрального вогнища на помірній відстані один від одного. При великій кількості учасників табору територія ділиться на декілька чот, чоти розташовуються поруч один з одним. Тут розміщуються і стенди з інформацією про табірне життя, тенти, розмічені місця загальних збірок, щогла із державним та червоночорним прапором, столи й лави...

Відкриття таборового дня «Чорний ліс ім. Степана Бандери»

Харчоблок. Від правильного облаштування й налагодженого функціонування цієї території залежить здорове життя й гарний настрій усіх учасників табору. Тут розміщена централізована кухня, погребі й палатки для зберігання харчів, місце для роздачі їжі, а неподалік від усього цього бажано збудувати їдальню зі столами й лавами, під тентом на різну погоду. Тут є і місце для миття посуду з трьома ваннами, у яких миючий засіб, дезінфікуюча речовина та чиста вода для промивання посуду. Для облаштування ж самої столової ми зшили тент 10*6м і під цим накриттям поставили столи й лави - сонце не пече, дощ не мочить.

Спортивна територія. Для фізичних вправ, ранкових руханок, тощо добре мати облаштовану територія, на якій є і футбольне поле, і волейбольний майданчик, і полоси перешкод, і спортивні снаряди, місця для проведення спортивних заходів.

Ранкова руханка-Табір "Чорний ліс ім. Степана Бандери"

Санітарно-гігієнічна територія - це важлива складова табору. Вона включає в себе кімнати гігієни для дівчат, душі, місця для вмивання вранці, для прання, місця встановлення туалетів та місця для сміття та відходів. У відповідності до санітарних норм ця зона повинна завжди бути чистою та продезінфікованою розчином дизактину, правильно облаштованою та віддаленою від місць проживання, приготування їжі. Для облаштування душових кабінок ми встановлювали 100-літровий пластиковий бак на обтягнуту брезентом кабінку та за допомогою драбини набирали його водою. Слід не забувати про гігієну в туалетах. Вони мають щоранку присипатися піском та дезінфікуватися.

Господарча частина повинна бути розташованою водночас у доступному місці й так, щоб інструмент і дрова, які зберігаються тут, не стали несподіваною перешкодою нічним черговим. Саме тут виготовляється все необхідне для функціонування табору й рубаються дрова.

Якщо планується проведення масштабного табору, то потрібно встановити й окремий «комендантський» табір, в якому буде розміщено «командний склад» усього табору, намет медичної допомоги.

Дуже важливо не забути про жодну дрібничку при плануванні табору, щоб дрова не рубались на кухні зберігались у спеціально відведеному місці, а стежка до туалету не проходила через їдальню. І тільки тепер, коли все гарно" продумано та сплановано не тільки на один рік таборування на цьому місці, можемо приступати до встановлення табору.

Безпека перш за все!

Наметовий табір чудове місце відпочинку та виховання, яке має безліч переваг перед стаціонарними таборами: цілодобове перебування на природі, самостійність, активний відпочинок, чудові форми роботи, т. щ. Але необхідно зазначити, що це пов'язано з високим рівнем відповідальності за життя та здоров'я дітей та підлітків. Настрій батьків, які відправляють дитину до такого табору відомий: перш за все вони хвилюються за безпеку такого відпочинку. Вони цікавляться побутом у наметовому таборі, харчуванням, медичним доглядом і, знову ж - безпекою. Виховники патріотичного табору беруть в свої долоні ниточку життя вихованця і мають відповідати за її цілісність.

У вишкільному таборі повинні працювати закони безпеки, які беззаперечні:

- не купатися без нагляду дорослих,
- безпечна тільки територія табору,
- чергування відбувається за правилами,
- робочі інструменти в руки вмілим,
- пожежі краще запобігти.

Кожний виховник табору повинен вміти плавати, рятувати на воді, надавати першу допомогу. Ці тренінги треба проводити практично, відпрацьовувати навички ретельно, виставляти залік за відповідність вимогам. Жарти на воді одразу набувають свого небезпечного характеру з першого факту, який повідомляють всім: людина, яка не дихає півтори-дві хвилини, втрачає здоровий мозок. Такий короткий термін відведено на встановлення дихання! Тож запобігти, врятувати, допомогти - це надійне гасло для всього життя у наметовому таборі. Особливо на березі річки, або водоймища.

Ліс тільки здається лагідним та романтичним. Насправді це територія підвищеної небезпеки. Особливо для дітей, які подалися у ліс самостійно. Справа не в забороні, а в тому, як ознайомити дітей з місцевістю, навчити орієнтуватися по природним ознакам, бути спостережливими та уважними в умовах лісу. Відповідальність за

життя та безпеку спонукає працівників наметового табору завжди бачити всіх дітей, не поділяючи їх на своїх та чужих, одразу реагувати на відсутність вихованців у таборі.

У таборі самотійність та відповідальність набуває конкретної форми іспитів - чергування. Правила чергування розробляються заздалегідь і охоплюють не тільки необхідні для життя табору дії, але й безпеку чергових. Чергові на кухні повинні бути відповідно одягнені і обов'язково взуті. Відкритий вогонь, кип'яток, ножі - це все під постійним контролем дорослих. Їх допомога черговим - це турбота про безпеку. Працювати разом з вихованцями, надавати поради словом та прикладом - одна з головних умов безпеки при чергуванні. Більшість прикрих випадків під час чергування трапляються від недбалості, або ліності дорослих, які повільно ріжуть хліб, а діти в цей час тягнуть каструлю на вогонь. Нічне чергування обов'язково організовується дорослими, які постійно контролюють ситуацію. Діти ретельно вивчають правила чергування, свої обов'язки, перевіряють ліхтарики, готують одяг, взуття. Не секрет, що вночі вся територія виглядає зовсім інакше. Тож не завадить вивчити маршрут нічних обходів, прибрати заздалегідь всі перешкоди. Чергування розраховано на дві години, тож треба знати кому та як передавати чергу, коли вважається, що чергування прийнято наступними черговими. Досвід підказує, що для всіх мешканців табору дуже корисні тренування дій в надзвичайних умовах, які можуть статися саме вночі. Саме тому з більшою чи меншою інтенсивністю відбувається нічний загальний збір по команді «Алярм!»

Що повинні робити чергові, та всі мешканці табору, у разі нападу на табір, якщо виникає пожежа, повінь, сильний вітер з дощем та грозою, т. щ ? Розробіть такі дії та проведіть тренування. Та все залежить від чергових, які вчасно та підставне «вмикають» сигнал небезпеки.

У наметовому таборі майже все робиться руками дітей та дорослих: облаштування території, спортивного майданчику, пляжу,

їдальні, туалетів, т. щ. Парадний вхід до табору - це творчість його мешканців. Окрім цього табір потребує постійного догляду, турботи: ремонт наметів, заготівля дров, води, прибирання сміття і багато іншої роботи. Головні інструменти табірнього господарства - лопата, сокира, пила, ніж, молоток,. По-перше, вони всі повинні бути справними, готовими до роботи. Але користуватися таким знаряддям праці вміють далеко не всі. Дітей та підлітків треба цьому вчити. Майстерність приходить не одразу, тож дорослі завжди повинні бути поруч, щоб запобігти травмам. Правила прості і важливі:

- користуватись інструмента тільки за необхідністю,
- зберігати інструменти тільки у відведеному місці,
- рубати, або пиляти дрова треба тільки у постійному місці, щоб територія табору залишалась чистою та безпечною, наполегливо вчити працювати інструментами дітей та дорослих.

Місце для зберігання дров повинно бути обладнано таким чином, щоб завжди мати сухі дрова, а самі дрова заготовлені таким чином, щоб тільки підкласти їх у багаття, а не рубати в оточенні людей.

Вогнище - це візитна картка наметового табору. Скільки пісень, сценок, цікавих історій може відбутися під час проведення такої літньої форми роботи. Але вогонь може мати й сумні наслідки. Запобігти пожежі в лісі - це не тільки зберегти природи, а, навіть, життя. Місця для проведення вогнища облаштовуються таким чином, щоб полум'я не перекинулось на траву, дерева, людей. Поруч завжди повинна бути посудина з водою. Діти не розмахують палаючими палками, не розтягують вогонь, «підсвітлюючи» собі шлях. У наметах користування свічками можливо тільки на деякий час і тільки за умов безпечної підставки для свічки. У таборі категорично не зберігаються і не використовуються бензин, солярка та інші пожежонебезпечні речовини! Існує багато засобів розведення вогнища справжніми туристичними методами. Треба сформулювати у дітей розуміння того, що пожежі легше запобігти, ніж потім приборкати вогонь.

Інструктаж з техніки безпеки у таборі проводиться у перший день перебування, збираються підписи всіх мешканців табору. Але жодним чином заспокоюватись на цьому не можливо! Треба усвідомити, що найкраще гарантує небезпеку - система роботи табору. Змістовний відпочинок, зайнятість корисною справою, постійний позитивний діловий, емоційний контакт вихованців та працівників табору - надійна «охоронна система» від несподіванок з сумними наслідками.

Таборовий правильник:

1. Накази проводу учасники виконують точно, швидко і без обговорень.
2. Учасники не покидають межі табору без дозволу коменданта.
3. Учасники шанують таборове майно і вживають його тільки з дозволу проводу.
4. Учасники дотримуються правил безпеки:
 - ~ Не розпалюють без дозволу проводу вогню, як на території табору, так і поза його межами;
 - ~ Не кидають ножі, сокири, каміння і т.д.;
 - ~ Не користуються відкритим вогнем в наметах;
 - ~ Купаються тільки в час, відведений для цього і в спеціально визначених місцях.
5. Учасники табору не переховують у наметах ніяких харчів.
6. Таборовики дбають про чистоту в наметах та на території табору.
7. Учасники табору зголошують про всі захворювання таборовому лікарю.
8. Таборовики передають усі знайдені речі проводові табору.
9. За порушення таборового правильника та невиконання наказів у таборі діє система пересторог, включно з виключенням з табору.
10. Паління під час таборування дозволяється тільки з 12.00 до 12.05 щодня.
11. Все, що не передбачено в таборовому правильнику регулюватиметься в наступних наказах та рішеннях проводу.

«Дисципліна – наш порядок» - Табір «Чорний ліс ім. Степана Бандери»

Правильник впоряду **(на прикладі досвіду ГО «Молодіжний націоналістичний конгрес»)**

Молодіжний Націоналістичний Конгрес як організація, що займається різного роду вишколами, таборуванням тощо, для своїх потреб визначила використання впоряду як засобу до просторової організації великої кількості людей, плекання організованості, дисципліни та вишколеності.

Впоряд використовується під час таборувань, різних вишколів, масових заходів, де присутня значна кількість членів МНК, а також в усіх інших випадках, визначених проводом МНК відповідного рівня.

Впоряд МНК сформований на основі українських військових традицій та стройових команд, що застосовувалися не тільки у військових формаціях, а і у молодіжних та спортивних українських організацій.

Використовуючи даний Впоряд, членам МНК потрібно враховувати наступні принципи:

- доцільність
- оперативність
- мобільність
- простота
- зручність

Треба пам'ятати завжди: ВПОРЯД – ЦЕ ЗАСІБ, А НЕ МЕТА.

Для зручності в тексті використовуватиметься термін **таборовик**, для окреслення особи, що виконує команди (впоряд), а також **командир** – особа, що відає накази, а також всі особи, що мають в своєму підпорядкуванні певну кількість таборовиків, і очолюють якісь структурні відділи.

Основні поняття впоряду:

ВПОРЯД — звичай, що впорядковує поведінку таборовиків-націоналістів для здійснення спільних завдань. Впоряд вимагає повного підпорядкування командиру в межах визначених команд. Призначений для оперативного і ефективного виконання завдань, отриманих від командира.

ШИКУВАННЯ — процес виконання впоряду в лінію. Є два види шиккування: **лава і ряд**.

ЛАВА — шиккування, в якому таборовики розташовані один біля одного на одній лінії із проміжками між ліктями шириною в кулак.

ДВОЛАВА, ТРИЛАВА І Т.Д. — дві, три і т.д. паралельно розташовані лави. Відстань між лавами становить довжину витягнутої правої руки першого зправа, покладеної на плече того, що стоїть перед ним.

РЯД — шиккування, в якому таборовики розташовані один за одним, на одній лінії і на відстанях довжиною у витягнуту праву руку, покладену на плече того, що стоїть перед ним.

КОЛОНА (ДВОРЯД, ТРИРЯД І Т.Д.) — два (три і т.д.) паралельно розташовані ряди.

Всі команди впоряду в русі починають виконуватись з лівої ноги, окрім означених винятків.

КОМАНДА — встановлений впорядом наказ. Складається з двох підкоманд:

- підготовчу (вказує на зміст команди);
- виконавчу (вимагає негайного і точного виконання всієї команди).

Вирізняємо ще так звану вказівну підкоманду (вказує на таборовика чи відділ, що має виконати наступні команди), також формоутворюючу підкоманду („в дво-, три- лаву, ряд - називає результат команди СТАВАЙ). Команди подаються голосно та виразно. Підготовча команди подаються дещо протяжне, виконавча — коротко і різко. Між поданням підкоманд робляться короткі паузи.

Три постави впоряду

1. Основна постава — СТРУНКО.

На місці в цій поставі:

- носки розведені на ширину стопи, п'ятки разом;
- коліна випрямлені, але не напружені;
- живіт втягнутий, груди підняті, плечі розправлені;
- руки звисають вільно, долоні згорнуті в кулаки і притиснуті до стегон;
- голова випрямлена, підборіддя припідняте, очі дивляться вперед;
- таборовик випрямлений, зосереджений на словах командира і готовий до негайної дії.

У русі в цій поставі — йти в ногу (за додатковою командою: карбувати крок лівою ногою).

З основної постави даються усі команди, окрім команд „До молитви ” і „По молитві”, які подаються на поставу „СПО-ЧИНЬ”. Команда „ЗБІР-КА” дається і виконується незалежно від постави, місцезнаходження та роду занять та боровиків (відділів), до яких звернена команда.

2. Постава "спочинь" — приймається на команду СПО-ЧИНЬ.

На місці в цій поставі:

- ліва нога відставлена вліво (на ширину плечей);
- руки складені за спиною;
- дозволяється підняти руку (щоб командир надав слово), поправити однострій і виряд.

У русі в цій поставі — йти довільним кроком.

3. Постава "свобідно" — приймається на команду СВОБІД-НО.

На місці в цій поставі зберігається стрій, дозволяється говорити і присідати на місці.

Головні команди впоряду

1. **ЗБІРКА!** – вказаному відділу прибути до місця знаходження командира для виконання подальших наказів

2. **СТА-ВАЙ** – утворити відповідний процес шикування, завершальним етапом якого є основна постава.

Під час шикування:

- перший стає напроти командира, що подав команду, на відстані двох метрів; інші шикуються ліворуч від нього (в лаву) або позаду нього (в ряд);

- відстань між роями (чотами і т.д.) одна особа;

- вищим стати попереду нижчих;

- командир, що подав команду, займає місце, зручне для керівництва шикуванням.

- командири, що не подають команд, стають попереду своїх відділів.

При шикуванні у дво-, трилави чи ряди за командирами відділів таборовики не шикуються.

3. **СТРУН-КО** – прийняти основну поставу.

4. **СПО-ЧИНЬ** – прийняти поставу спочинь.

5. **ШИ-КУЙСЬ:**

- в лаві всім, окрім першого, повернути голову вправо (вліво) і вирівняти лад так, щоби бачити груди четвертого, числячи себе першим (праве вухо вище лівого, підборіддя припідняте);

- в ряді вирівнятися в потилицю сусіда спереду на відстань витягнутої правої руки.

- при вирівнюванні дозволяється переміщуватись вперед, назад чи в боки.

6. До звігу (на прапор) **ГЛЯНЬ** – повернути голову у вказаному напрямку, при команді „До звігу **ГЛЯНЬ**” треба дивитись на місце подання звігу.

7. Прямо **ГЛЯНЬ** – повернути голову прямо, дивитись прямо перед собою.

8. ВЕР-НИСЬ — прийняти положення, яке було до подання останньої команди.

9. На привітання провідника *Слава Україні!* — прийняти основну поставу і відповісти: *Героям Слава!*

10. На привітання провідника *Слава!* — прийняти основну поставу і тричі відповісти *Слава!*

11. РОЗ-ХІД — виконати команду "обернись", двома великими стрибками залишити лад з вигуком *Слава!* і діяти згідно з попередніми наказами провідника.

Команди на місці

1. До МОЛИТВИ — водночас всім особам чоловічої статі, окрім хорунжих, зняти накриття голови і виконати відповідну молитву.

2. По МОЛИТВІ — одягнути головні убори.

3. Гімн України, Гімн ОУН — виконати відповідний славень в основній поставі.

4. ПРАВО-РУЧ — на каблуку правої і носку лівої ноги повернутися вправо на 90°.

5. ЛІВО-РУЧ, ОБЕР-НИСЬ — на каблуку лівої і носку правої ноги повернутися вліво, відповідно на 90° та 180°.

6. РОЗ-РАХУЙСЬ — починаючи з правокрилового в першій лаві почергово й швидко повернути голову вліво, назвати своє порядкове число (так щоб почув той, що стоїть ліворуч) та повернути голову прямо.

Останньому в першій лаві замість повертання голови:

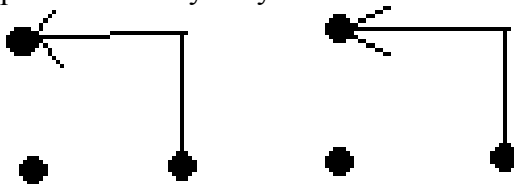
- виступити на один крок;
- голосно сказати "розрахунок закінчено" і назвати своє число;
- вступити до ладу.

7. До других (третьох і т.д.) чисел РОЗ-РАХУЙСЬ - починаючи з першого в першій лаві почергово й швидко повернути голову вліво, назвати своє число (так, щоб почув той, що стоїть ліворуч) та повернути голову прямо;

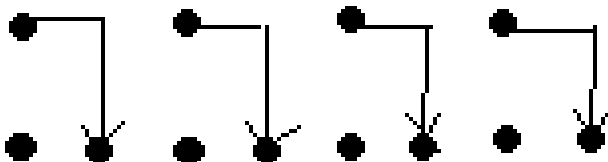
Останньому в першій лаві замість повертання голови:

- виступити на один крок;
- голосно сказати "розрахунок закінчено";
- вступити до ладу.

8. В дволаву СТА-ВАЙ (з однолави)—другим числом лівою ногою зробити крок назад та правою ногою крок вправо, стати позаду перших чисел і приставити ліву ногу.

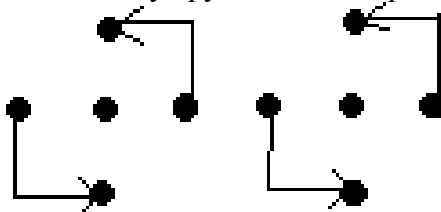
9. В однолаву СТА-ВАЙ (з дволави) — другим числом зробити лівою ногою крок вліво та правою ногою крок вперед, стати на лінії перших чисел і приставити ліву ногу.

10. В трилаву СТА-ВАЙ (з однолави):

- першим числом зробити правою ногою крок вперед та лівою ногою крок вліво, стати попереду других чисел і приставити праву ногу.

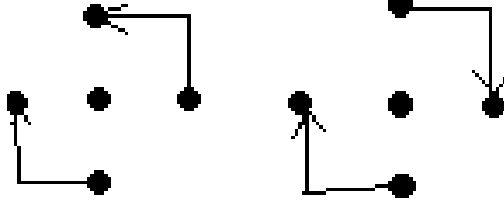
- третім числом зробити лівою ногою крок назад та правою ногою крок вправо, стати позаду других чисел і приставити ліву ногу.

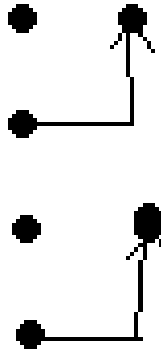
11. В однолаву СТА-ВАЙ (з трилави):

- першим числом зробити правою ногою крок вправо та лівою ногою крок назад, стати на лінії других чисел і приставити праву ногу;

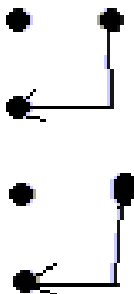
- третім числом зробити лівою ногою крок вліво та правою ногою крок вперед, стати на лінії других чисел і приставити ліву ногу.

12. В дворяд СТА-ВАЙ — другим числом зробити правою ногою крок праворуч та лівою ногою крок вперед, стати на лінії перших чисел і приставити праву ногу.

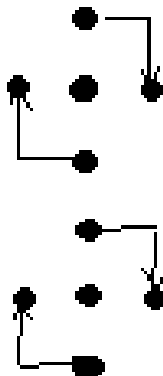

13. В одноряд СТА-ВАЙ (з дворяду) — другим числом зробити правою ногою крок назад та лівою ногою крок вліво, стати позаду перших чисел і приставити праву ногу.

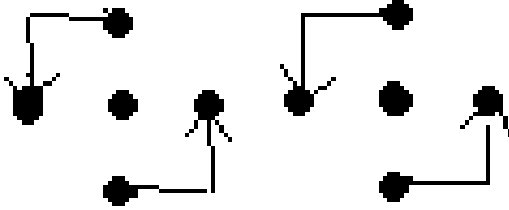
14. В триряд СТА-ВАЙ:

- першим числом зробити правою ногою крок вправо та лівою ногою крок назад, стати на лінії других чисел і приставити праву ногу.
- третім числом зробити лівою ногою крок вліво та правою ногою крок вперед, стати на лінії других чисел і приставити ліву ногу

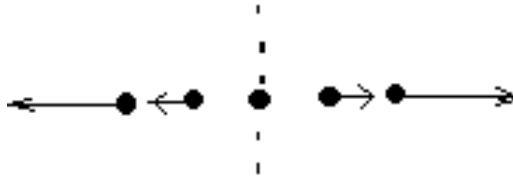

15. В одноряд СТА-ВАЙ (з триряду):

- першим числом зробити правою ногою крок вперед та лівою крок вліво, стати попереду других чисел і приставити праву ногу.
- третім числом зробити лівою крок назад та правою зробити крок вправо, стати позаду других чисел і приставити ліву ногу.

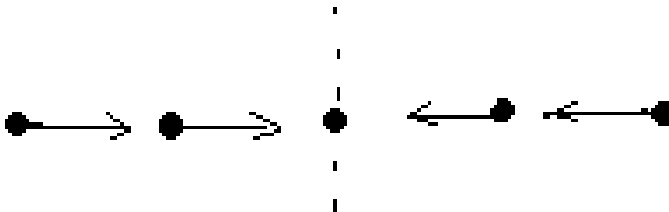
16. Вправо (вліво, від середини) РО-ЗІМКНИСЬ чи Вправо (вліво, від середини) на певну кількість кроків РО-ЗІМКНИСЬ (бігом РО-ЗІМКНИСЬ)

Якщо інтервал не вказано — розімкнення здійснюється на один крок.

При розімкненні від середини вказується, хто середній. Названий середнім, почувши своє псевдо, відповідає: **я!**

17. Вправо (вліво, до середини) —ЗІМ-КНИСЬ (бігом —ЗІМ-КНИСЬ) — всім, за винятком того, до кого проводиться зімкнення, переміститись на встановлений інтервал та в міру зімкнення самостійно зупинитись.

Команди в русі

- **ХОДОМ (БІГОМ) РУШ** — з лівої ноги почати відповідний рух.

- **НА МІСЦІ** — зробити ще один крок і з лівої ноги рухатись на місці у звичному темпі.

- **НА МІСЦІ, СТІЙ!** — зробити ще один крок лівою ногою, потім правою і, приставивши до неї ліву, прийняти основну поставу. У паузі між першою і другою частиною команди зімкнутись та вирівняти шиккування.

- **БІ-ГОМ (ХО-ДОМ)** — зробити ще один крок і з лівої ноги перейти на біг (*ходу*).

- **ПРАВО-РУЧ (ЛІВО-РУЧ)** — зробити ще один крок і з лівої (правої) ноги на носках ніг повернутися вправо (вліво) на 90°.

- **ОБЕР-НИСЬ** — зробити ще один крок лівою ногою і занести праву ногу за ліву, обернутись на носках ніг на 180° і з лівої ноги продовжити рух.

- **ВПРА-ВО (ВЛІ-ВО) ЗАХОДЬ** — першому заходити вправо (вліво) на 90° іншим йти за ним.

- **ВПРА-ВО (ВЛІ-ВО) ПРИЙМИ** (команда подається під час руху на автошляхах) — всьому шикуванню одночасно зробити кілька кроків (вправо) вліво (без повороту) до краю правого (лівого) узбіччя і продовжувати рух у попередньому напрямку.

- **В ДВОРЯД СТА-ВАЙ** (з одноряду):

- першому йти півкроком;

- другим числом вийти вправо і в ритм кроку зайняти свої місця в дворяді.

- **В ОДНОРЯД СТА-ВАЙ** (з дворяду):

- першому йти повним кроком, а решті — півкроком;

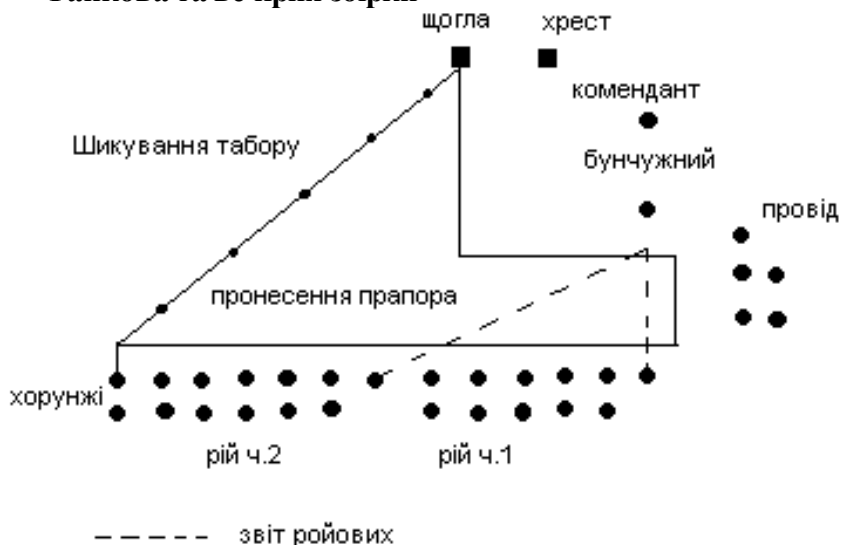
- в міру звільнення місця, другим числом в ритм кроку зайти поза перші та продовжувати рух повним кроком.

Розімкнення і зімкнення шикунвань в русі здійснюється на команди й в порядку, як на місці.

Звертання, звіти, накази

1. Для звертання до командира потрібно запитати *"Друже ройовий, дозвольте звернутись"*. У випадку згоди командира почати спілкування.
2. ЗВІТ з місця — подати звіт (особистий чи звіт відділу) командирю з місця свого знаходження.
3. ЗВІТ – виступити з лави, найкоротшим шляхом стати за 2 метри від командира, подати відповідний звіт.
4. ВИСТУПИТИ – вийти з лави (ряду) на крок вперед.
5. ВСТУПИТИ — обернутись в потрібному напрямі і вступити на своє місце.
6. ВИЙТИ З ЛАВИ – зробити три кроки вперед і обернутися на 180°, стати обличчям до лави.
7. СТАТИ НА МІСЦЕ – зробити три кроки вперед і обернутися на 180°, зайняти своє місце у лаві
8. Якщо до таборовика звертається командир, то на знак готовності отримати наказ таблровик виголошує „Я!”
9. Після того, як таборовик чи командир відповідного відділу отримав наказ від вищого командира на знак розуміння і негайного виконання наказу виголошується „ТАК Є!”

Ранкова та вечірня збірки

На ранковій та вечірній збірках в таборі подаються наступні команди, відповідно до особливостей та традицій відкриття (закриття) табору або дня. Загальна програма вечірньої збірки є порядком на виворіт від ранішньої; збірка починається звігом, опісля йде спущення прапорів, відтак молитва і заключний звіт. При вечірній збірці немає відчитання наказу, також під час спущення прапорів виконується гімн України.

- ТАБІР! В однолаві (по роях) СТА-ВАЙ, ШИ-КУЙСЬ, СТРУНКО!;
- Ройові (чотові) ЗВІГТ — підійти до командира і зупинившись на відстані трьох кроків подати звіт.

Командири відділів перед звігом вищому командирі попередньо подають команду **До звігу ГЛЯНЬ!**.

Для подання звігу прийняти основну поставу та привітатись гаслом **Слава Україні!**

Після відповіді командира **Героям Слава!** подається:

- звіт відділу (подає відповідний командир), наприклад, *Друже бунчужний, рій число один в повному складі за вашим наказом вишикуваний, доповідав ройовий Зірвиголова.*

Звітуючий:

- уважно вислуховує командира, відповідає на його питання, отримує наказ;
- після наказу командира звітуючий говорить слово *Так є!*, стає в лад, дає відділу команду **Прямо**

ГЛЯНЬ, СПО-ЧИНЬ.

- **Табір, до звіту ГЛЯНЬ;**

- *Слава Україні! Друже коменданте, МВТ "Лисоня" за вашим наказом вишикуваний, доповідав бунчужний Капкан* (після цього бунчужний отримує наказ на проведення відкриття дня/табору);

- **Прямо ГЛЯНЬ, До МОЛИТВИ, По МОЛИТВІ;**

- **Хорунжі, винести ПРАПОРИ, Табір СТРУН-КО, На прапори ГЛЯНЬ** (хорунжі несуть прапори повз шикування до щогли, якщо табір мандрівний - хорунжі займають місце по лівий бік від коменданта);

- **Прямо ГЛЯНЬ, СПО-ЧИНЬ, хорунжі РОЗГОРНУТИ ПРАПОРИ** (хорунжі розгортають прапори, чіпляють до щогли), **СТРУН-КО, Гімн ОУН** (хорунжі піднімають прапори), **СПО-ЧИНЬ, хорунжі СТАТИ НА МІСЦЕ** (хорунжі вступають на своє місце найкоротшим шляхом),

- **Писар, відчитати НАКАЗ** (писар виступає на лінію бунчужного по лівий бік від нього), **Табір СТРУНКО,** (писар читає заголовок денного наказу), **СПО-ЧИНЬ** (писар відчитує наказ), **СТРУНКО** (писар відчитує заключення наказу), **СПО-ЧИНЬ** (писар вступає на своє місце);

- **Табір, СТРУН-КО, До звіту ГЛЯНЬ;**

- *Слава Україні! Друже коменданте, відкриття дня за вашим наказом проведено, доповідав бунчужний Капкан* (отримує наказ стати в лаву, після чого слово має комендант: *Слава Україні!*)

- **Прямо ГЛЯНЬ, РОЗХІД**

Всеукраїнська акція, спрямована на ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність України, «Гурби – Антонівці – 2016».

СИГНАЛИ СВИСТКОМ:

ЗБІРКА:

“—.-.—.-.” — чергування довгих і коротких свистків.

ЗБІРКА РОЙОВИХ (ЧОТОВИХ):

“— “ — один довгий свисток.

СПОЛОХ (АЛЯРМ):

“- - - - -” — багато коротких свистків.

Крім цих сигналів на кожному таборі можуть вводиться свої, додаткові.

Таборові пісні

Важливим елементом патріотичного виховання є вивчення таборовиками українських пісень. Пісні про визвольну боротьбу українського народу особливо відгукуються в серці українця в цей тривожний час, коли нам знову зі зброєю в руках доводиться захищати право вільно жити на власній землі. Обов'язковим елементом табору є загальне виконання Гімну України та Гімну ОУН, слова яких кожен учасник має знати напам'ять.

А для вечірніх гупірок варто роздрукувати невеликий таборовий співаник зі словами патріотичних пісень. Подаємо орієнтовні список таких пісень зі словами, а також текст Гімну ОУН.

Марш українських націоналістів (Гімн ОУН)

Зродились ми великої години,
З пожеж війни і з полум'я вогнів -
Плекав нас біль по втраті України,
Кормив нас гніт і гнів на ворогів.

І ось ідемо в бою життєвому,
Тверді, міцні, незламні мов граніт -
Бо плач не дав свободи ще нікому,
А хто борець - той здобуває світ.

Не хочемо ні слави ні заплати -
Заплатою нам розкіш боротьби:
Солодше нам у бою умирати
Як жити в путах, мов німі раби.

Доволі нам руїни і незгоди -
Не сміє брат на брата йти у бій.
Під синьо-жовтим прапором свободи
З'єднаєм весь великий нарід свій.

Велику правду для усіх єдину
Наш гордий клич народові несе:
"Батьківщині будь вірний до загину -

Нам Україна вище понад все!"
Веде нас в бій борців упавших слава -
Для нас закон найвищий та наказ:
Соборна Українська Держава -
Вільна, міцна, від Тиси по Кавказ.

Марш юнацтва ОУН

Чуєш, сурми грають,
Юнаків скликають,
У ряди збирають —
Буде бій, звіщають, гей!

Приспів:

Націоналісти, раз-два!
Молоді орлята,
Хлопці, хлопці - соколята.
Не сумуй, родино,
Не тужи, дівчино.
Кличе Україна —
Наша Батьківщина, гей!

Україна-мати
Кличе нас повстати,
Одноставно встати,
В бою погуляти, гей!
Не будемо спати,
Плакати-ридати.
День пімсти-розплати
Будем готувати, гей!

Не сплямимо роду
Нашого народу,
Хоч в вогонь, хоч в воду
Підем за свободу, гей!

* * *

Буде нам з тобою що згадати
Після довгих збавлених ночей.
Вивчив я далекий звук гарматний
І тривожний блиск твоїх очей.

Твої очі – квіти темно-сині
На узбіччі радісних доріг.
Чи зустрінемося з тобою знову
На своїх дорогах бойових?

Будуть стрільна розриватись глухо
І дрижати в вибухах земля.
Вийдеш ти в ту сторону – послухай
Де в багряних полум'ях поля.

І почуєш грізну борню волі,
І вкриється кров'ю битий шлях.
Будуть хлопці йти суворочолі
В сіруватих, наче ніч, рядах.

І пройдуть вони безмежним краєм
Крізь руїни сіл, дерев і трав.
І напевно ти тоді згадаєш,
Хто любов і мужність поєднав.

* * *

Вже вечір вечоріє,
Повстанське серце б'є,
А лента набої поспішно подає.

Ах, лента за лентою —
Набої подавай,
Український повстанче,

В бою не відступай!

У марші цілу нічку,
А в ранній зорі
Почались завзяті,
Запеклі бої.

Ах, лента за лентою —
Набої подавай,
Український повстанче,
В бою не відступай!

Як сонце сходило,
Втомлений юнак,
Упав він ранений,
Упав він навznak.

Ах, лента за лентою —
Набої подавай,
Український повстанче,
В бою не відступай!

Ми йдем вперед

Ми йдем вперед, над нами вігер віє
І рідні нам вклоняються жита
Від радості аж серце мліє
За волю сметрь нам не страшна.
Ми йдем вперед над нами сонце сяє.
Гармати бють здригається земля.
І гордість грудь аж розпинає
За волю смерть нам не страшна.
Ми йдем вперед здалека чути гулки
Гармати бють І крові всюди вщерть.
Не буде більш терпінь І муки

Вперед там воля або смерть.
 Звенять шаблі як сонце ясне сяє
 Гримлять пісні аж земленька свята.
 Дрожить під нами дорога.
 За волю смерть нам не страшна.
 Ми йдем вперед, над нами вігер віє
 І рідні нам вклоняються жита
 Від радості аж серце мліє
 За волю смєть нам не страшна.
 За волю смєть нам не страшна.

ГЕЙ-ГУ, ГЕЙ-ГА...

Гей-гу, гей-га, таке то в нас життя.
 Наплечники готові, прощай, моє дівча!
 Сьогодні помандруєм, не знаємо й самі,
 Де завтра заночуєм. Чорти ми лісові!
 Гей-гу, гей-га, чорти ми лісові.

Прапор червоно-чорний, це наше все добро,
 Червоне, це кохання, а чорне, пекла дно.
 Усі дівчата знають пекольні барви ці,
 Забути їх не можуть.х Чорти ми лісові!
 Гей-гу, гей-га! Чорти ми лісові!

А як прийдеться стати із зброєю в руках
 Маршалок поведе нас, замає гордо стяг!
 І сипнемо сто тисяч у груди сатані,
 Люциперові решту! Чорти ми лісові!

Гей-гу, гей-га! Чорти ми лісові!

* * *

В Чорне море кров Дніпром тече,
 В Чорне море кров Дніпром тече.

Там Січ наша, гей-гоп, там Січ наша, |
Там Січ наша на москаля йде. | (2)

Попереду отаман іде, (2)
Під ним коник, гей-гоп, та під ним коник, |
Під ним коник так сумненько йде. | (2)

"Ой ти, коню, коню вороний, (2)
Скажи мені, гей-гоп, тай скажи мені, |
Скажи мені, чом такий сумний". | (2)

"Як же мені веселому будь, (2)
Як степами, гей-гоп, та долинами, |
На Вкраїну москалі ідуть". | (2)

Не страшна нам в лютім бою смерть. (2)
Бій приносить, гей-гоп, та бій приносить, |
Бій приносить славу, волю, честь. | (2)

В Чорне море кров Дніпром тече. (2)
Там Січ наша, гей-гоп, там Січ наша, |
Там Січ наша на москаля йде. | (2)

У методичному посібнику використані фото із сайтів dsmsu.gov.ua та mng.in.ua.

Упорядник: Андрій Рибалко

Наклад: 2000 примірників